

MIÉRT NEHÉZ (JOGILAG ÉS POLITIKAILAG) AZ AGRESSZIÓ BŰNCSELEKMÉNYE TEKINTETÉBEN EGY HATÉKONY ICC-KOMPETENCIA MEGTEREMTÉSE?

Kovács Péter*

1. Bevezetés

Az elmúlt években – és különösen azóta, hogy Oroszország 2022-ben megtámadta Ukrajnát – sok szó esett arról, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság e konkrét esetben miért csak a háborús és emberiség¹ elleni bűncselekményekben jogosult eljárni, itt és most miért nem kompetens az agresszió tekintetében? Ahogyan azt a magyar nemzetközi jogászok közül Csapó Zsuzsanna nemrégiben összefoglalóan bemutatta, a politikai, diplomáciai és tudományos közvéleményt élénken foglalkoztató kérdést boncolgatók közül többen előálltak különböző javaslatokkal, amelyek hol a Nemzetközi Büntetőbíróság reformjának szükségességére, hol egy új nemzetközi büntetőtörvénysszék felállítására konkludáltak, azt vagy egy nemzetközi szervezet, mint például az Európa Tanács égisze alatt elképzelve, vagy esetleg az ukrán területi joghatóság elvére alapozott, de hibrid, ukrán és nemzetközi bírók részvételével működő intézményként javasolva.²

* Kovács Péter DSc, kutatóprofesszor, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar; a Nemzetközi Büntetőbíróság bírója 2015-2025 között. ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9646-1347> A leírtak a szerző véleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Nemzetközi Bíróság hivatalos álláspontjának.

A tanulmányban hivatkozott összes internetes link tekintetében 2025. október 1. tekinthető a letöltés dátumának, így egyenként a letöltés pontosítását mellőzöm. (A kézirat lezárása: 2025. október 22.)

¹ *A crimes against humanity / crimes contre l'humanité* magyar fordításában az ezredforduló óta a korábbi *emberiség elleni bűncselekmény* helyett inkább az emberiség elleni bűncselekmény lett a bevett fordulat. Ld. erről: Hoffmann Tamás: Az emberiség elleni bűncselekmények nemzetközi és magyar jogi szabályozása. *Állam- és Jogtudomány*, 2017/1. 29–55.; Sántha Ferenc: Az emberiség elleni bűncselekmények. *Miskolci Jogi Szemle*, 2008/1. 50–69.

² Csapó Zsuzsanna: Alternatívákban gondolkodhatunk? A Nemzetközi Büntetőbíróság lehetséges kiegészítői/kihívói – az orosz agresszió relációjában. *Állam- és Jogtudomány*, 2022/4. 25–46.

Jóllehet egy új nemzetközi büntetőtörvényszék létrehozása eleve számos – jogi, legitimációs, költségvetési – nehézséggel szembesülne, és megkerülhetetlen a kérdés, hogy valóban hatékonyabban tudna-e működni, mint a Nemzetközi Büntetőbíróság, azaz eljutna-e valóban az agresszióért felelős személyek vád alá helyezéseig, elítélésükig és az ítélet végrehajtásáig, ám sokan úgy vélik, hogy mindezek a gondok nem szabad, hogy megállítsák a gondolkodást és az intézményfelállítási folyamatot. Az új intézmény felállítása ugyanis úgymond eleve egy *'erős üzenet'* lenne, amely hozzájárulhat ahhoz, hogy a felelősnek tekinthető személyek hazai politikai pozíciója megrendüljön, és őket végsősoron saját hazájukban vonják felelősségre.

E tanulmány írójaként több, mint szkeptikus vagyok e gondolatokkal szemben, ugyanakkor nem vitatom azt sem, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróságnak az agresszió tekintetében megállapított büntetőjogi joghatósága bár *in abstracto* fennáll, de *in concreto* jelenleg aligha érvényesíthető, és a *'reform'* bár elméletileg kívánatos, de számos nemzetközi jogi problémával szembesül, különösen a nemzetközi szerződések jogának a területén.

A tanulmány a válaszáadás vagy *a fortiori* az iránymutatás helyett mindössze arra próbál koncentrálni, hogy melyek is ezek a problémák, ha úgy tetszik, elméleti kihívások, amelyekkel a kormányképviselők nem haboznak szembesíteni a reformjavaslatok szerzőit, amikor a diplomáciai életben nem ritka módon az érdemi vita helyett a halogatással és az elhalasztással szembesülnek a nemes szándékok.

2. Az agresszió fogalma az ENSZ Közgyűlésében, a Nemzetközi Büntetőbíróság Római Statútumában és annak kampaljai kiegészítésében

1998-ban a Római Diplomáciai Konferencián az államok későbbre halasztották az agresszió tekintetében az ICC joghatóságának aktiválását, mivel nem volt meg a konszenzus az agresszió definíciójáról.³

Szakmai körökben közismert – és a jogászképzésben a nemzetközi jog tanítása során megkerülhetetlen – hogy 1974-ben az agresszióról⁴ az ENSZ Közgyűlés már elfogadott egy definíciót,⁵ amely tartalmazza annak legjellemzőbb megvalósulási formáit.⁶

³ Római Statútum 5. cikk (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

⁴ Az agresszió jogának és a *jus ad bellum* fokozatos megszűnésének történetét, a Nemzetek Szövetsége, valamint az Egyesült Nemzetek Szervezetének a gyakorlatát részletesen bemutatja: Hoffmann Tamás: *Contra aggressionem? Az agresszió bűncselekményével kapcsolatos nemzetközi jogi dilemmák. Állam- és Jogtudomány*, 2019/1. 36–68. <https://real.mtak.hu/93593/1/2019-01-HOFFMANN.pdf> Ld. még: Astrid Reisinger Coracini: *The International Criminal Court's Exercise of Jurisdiction Over the Crime of Aggression – at Last ... in Reach ... Over Some. Goettingen Journal of International Law*, Vol. 2., N. 2. (2010) 745–789.; Roger S. Clarke: *The Crime of Aggression*. In: Carsten Stahn: *The Law and Practice of The International Criminal Court*. Oxford, Oxford University Press, 2015. 778–800.; Nóra Béres: *One Step Forward, One Step Back? The Crime of Aggression under the Rome Statute*. In: Nóra Béres (szerk.): *The ICC at 25: Lessons Learnt*, Miskolc–Budapest, Central European Academic Publishing, 2025. 213–236.

⁵ GA Res 3314 (XXIX).

⁶ „ENSZ Közgyűlés 3314 (XXIX) (1974) sz. határozata az agresszió meghatározásáról. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

Ha jó volt ez 1974-ben, és ha ezt a nemzetközi jogtudomány az ENSZ Alapokmány 2. cikk 4. pontjában foglalt, az erőszak alkalmazása és azzal való fenyegetés tilalmáról szóló szabály⁷ kvázi-autentikus értelmezésének tekinti, akkor miért nem volt jó 1998-ban?

Leszámítva a diplomaták hagyományos időhúzó tárgyalási trükkjeit, a Biztonsági Tanács számára elismert hatáskörök alkalmazása egy adott büntető eljárásban a *rule of law* szempontjából tagadhatatlanul kihívást jelent.

Jóllehet a felsorolás valóban a legtipikusabb formáit tartalmazza az agresszióknak, ám ha a Biztonsági Tanács ott nem felsorolt cselekményt is agresszióknak minősíthet, de felmentést is adhat a tényállásszerű cselekmény agressziókénti minősülése alól, az a büntetőeljárásban azért mutatna furcsán, mivel – *per analogiem* – hogyan tekintenénk egy olyan nemzeti büntetőtörvénykönyvre, amely *x bűncselekmény* kapcsán leírja a tényállást, majd hozzáteszi, hogy de ha a kormány ott le nem írt cselekményt is *x bűncselekmény* alá tartozónak tekint, azt a hazai bíróság köteles figyelembe venni, illetve ha a kormány indokoltnak találja, úgy hiába valósult meg a tényállásszerű cselekmény, a bíróság nem szabhat ki büntetést az elkövetésért?

A 3314 (XXIX) sz. határozat elfogadását követő évtizedben, talán a völgyzáró gátak megromlásával vagy a felülfekvő állam által más módon kiváltott pusztító árvizek, vagy ezzel ellentétesen a természetes folyóvíz elzárásával okozott súlyos aszály és kapcsolódó természeti katasztrófa voltak azok az esetek, amelyeket iskola-hipotézisszerűen fel-fel vetettek az oktatásban illetve a konferenciákon, hogy akkor ez agresszió-e vagy sem, illetve helyesen jár-e el a Biztonsági Tanács, ha ilyet agresszióknak minősít.

Az ezredforduló táján, a haditechnika fejlődésével újabb példák is megfogalmazódtak, mint például szénszálaknak a vezetőekre történő leszórásával ‘rövidzárlatot’ kiváltva tönkre tenni az adott állam legfontosabb elektromos centráléinak a működését, esetleg a kőolaj- és földgázimport egészét blokkolni, vagy legújabban a kibernetika gondolkörében mozogva elektronikus vírusátmadással megbénítani a modern államok számítógép-vezérelte működését, igazgatását, kommunikációját, illetve az azt kiszolgáló energiaszolgáltató vállalatokét, üzemekét, kórházait, tömegközlekedési irányítóit.

A Római Statútum növekvő számú részes államai mindenesetre tartották magukat az 1998-as ígérethez, és az Uganda fővárosában, Kampalában 2010 júniusában megtartott rendkívüli közgyűlésen valóban elfogadták az agresszió definícióját,⁸ annak hatályba léptetését – a szükséges ratifikációk beérkezése után meghozandó döntéshez kapcsolva – ismét elhalasztották.

⁷ „A Szervezet összes tagjainak nemzetközi érintkezéseik során más Állam területi épsége, vagy politikai függetlensége ellen irányuló vagy az Egyesült Nemzetek céljaival össze nem férő bármely más módon nyilvánuló erőszakkal való fenyegetéstől vagy erőszak alkalmazásától tartózkodniok kell.” (A magyar szöveg az ENSZ Alapokmányát kihirdető 1956. évi I. törvény szerinti fordítás, ld. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=95600001.tv>)

⁸ <https://crimeofaggression.info/documents//6/RC-Res6-ENG.pdf>

A hatályba léptetésről való döntés a harmincadik ratifikáció – ez történetesen a Palesztin Hatóságé volt, aki nemzetközi kapcsolataiban a Palesztina Állam elnevezést használja – után történt.⁹

Önmagában a harmincadik ratifikáció számszerűsítése nem a Római Statútumnak a módosításokra, kiegészítésekre vonatkozó igen bonyolult szabályaiból¹⁰ következett, és a Statútumnak nem is az agresszió definícióját rögzítő új 8bis cikkéből, hanem – és talán itt kezdtek bonyolódni a dolgok – az agresszió tekintetében történő joghatósági és eljárási feltételeket rögzítő, új, szintén Kampalában elfogadott 15 bis¹¹ és 15 ter¹² szabályaiból, amelyekre lejjebb még visszatérek. A hatályba léptetés dátumának pontos meghatározása pedig egy újabb határozata volt a Részes Államok Közgyűlésének,¹³ a kijelölt 2018. július 17. napra pontosan 20. évfordulója volt a Római Statútum elfogadásának.

Magának az agresszióknak a definíciója ugyanakkor – angol nyelven – minimális eltérést mutatott csak a 3314 (XXIX) sz. közgyűlési határozathoz képest.¹⁴ (Sajátos módon a francia szöveg mintegy 25 ponton eltér a 3314-es határozat francia szövegétől, igaz, ezek inkább stilisztikai változtatások, és semmiképpen sem érdemiek. Amikor a különbség okáról a kampaljai konferencián részt vevő kollégákat faggattam, a válasz az

⁹ State of Palestine becomes the thirtieth State to ratify the Kampala amendments on the crime of aggression, Press Release, Publishing Date, 29/06/2016, Reference Number ICC-ASP-20160629-PR1225. <https://asp.icc-cpi.int/press-releases/PR1225>

¹⁰ Római Statútum 121. cikk Módosítások. (Szövegét lásd a jelen tanulmány mellékletében!)

¹¹ Római Statútum (a kampaljai kiegészítéssel érintett formájában) 15 bis cikk Az agresszió bűncselekménye feletti joghatóság gyakorlása (Állami felterjesztés, *proprio motu*). (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

¹² Római Statútum (a kampaljai kiegészítéssel érintett formájában) 15 ter cikk Az agresszió bűncselekménye feletti joghatóság gyakorlása (Biztonsági Tanácst általi felterjesztés). (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

¹³ Resolution ICC-ASP/16/Res.5 Adopted at the 13th plenary meeting, on 14 December 2017, by consensus [...] Activation of the jurisdiction of the Court over the crime of aggression.

„The Assembly of States Parties,

Recognizing the historic significance of the consensual decision at the Kampala Review Conference to adopt the amendments to the Rome Statute on the crime of aggression, and in this regard recalling resolution RC/Res.6,

Reaffirming the purposes and principles of the Charter of the United Nations,

Recalling its resolve to activate the Court’s jurisdiction over the crime of aggression as early as possible, subject to a decision according to paragraphs 3 of article 15 bis and article 15 ter,

Noting with appreciation the report on the facilitation on the activation of the jurisdiction of the International Criminal Court over the crime of aggression, which summarizes the views of States Parties,

Recalling paragraph 4 of article 15 bis and paragraph 5 of article 121,

Recalling also that in paragraph 1 of RC/Res.6 the Review Conference decided to adopt, in accordance with paragraph 2 of article 5 the amendments regarding the crime of aggression, which are subject to ratification or acceptance and shall enter into force in accordance with paragraph 5 of article 121; and noted that any State Party may lodge a declaration referred to in article 15 bis prior to ratification or acceptance of the amendments,

1. Decides to activate the Court’s jurisdiction over the crime of aggression as of 17 July 2018; [...]”

¹⁴ Római Statútum (a kampaljai kiegészítéssel érintett formájában) 8 bis cikk Agresszió bűncselekménye. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

volt, hogy nem világos, miért történt így, talán a tolmács meg akarta szolgálni a napi-díjat, és ezért csinosított az 1974-es szövegben, amelyet ő úgymond csak alapul vett...)

Az látható, hogy a tényállási variációkat illetően nincs különbség a két angol szöveg között.

Az egyéb részeket illetően már vannak jelentősebb különbségek, és ezek a következők:

A 3314-es határozat 1. cikkének bevezető definíciója „[...] fegyveres erő alkalmazása valamely állam részéről egy másik állam szuverenitása, területi épsége vagy politikai függetlensége ellen, vagy az ENSZ Alapokmányával összeegyeztethetetlen bármely más módon [...]” bekerült a Római Statútumba és annak 8 bis cikkében a 2. §-ként számozták. A 8 bis cikk bár utal arra, hogy a 3314-es határozatot követi, ám a 3314-es határozatban hangsúlyozott – vitatható – biztonsági tanácsi hatáskörök (ti. hogy a BT felmentést is adhat, de a tétélesen nem szereplő cselekményi formát is agresszióknak minősíthet) nem került be a 8 bis cikkbe, ugyanakkor a 15 bis¹⁵ és a 15 ter¹⁶ cikkek, bár nem adnak ilyen erős hatáskört a Biztonsági Tanácsnak, de bizonyos kezdeményezési illetve halasztási jogosítványokat azért elismernek a testület számára és a 8 bis cikkben, ám mintegy megfordítva a 3314-es határozat kimentési logikáját, itt most a súlyosságát hangsúlyozzák, valamint az agresszióért felelősnek tekinthető személy magas döntéshozatali pozícióját.¹⁷

3. A Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságának koordinátarendszere

A Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága másként áll be népirtás, emberiség elleni és háborús bűncselekmények tekintetében, és másként az agresszió bűncselekménye tekintetében.

Előbbi esetben *akár* részes állam területén, *akár* részes állam állampolgáraként követtek el a cselekményt, a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósággal rendelkezik,¹⁸ ám ez a vagylagosság az agresszió bűncselekménye tekintetében *konjunktív* kapcsolatra változik, azaz egyszerre kell az, hogy az agresszió részes állam területén és részes állam polgárai által legyen elkövetve. Igaz, hogy ez csak az állami előterjesztés vagy a Főügyész *proprio motu*, azaz *ex officio* fellépése esetén van így.¹⁹

¹⁵ Római Statútum (a kampaljai kiegészítéssel érintett formájában) 15 bis cikk Az agresszió bűncselekménye feletti joghatóság gyakorlása (Állami felterjesztés, *proprio motu*) 6., 7. és 8. §. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

¹⁶ Római Statútum (a kampaljai kiegészítéssel érintett formájában) 15 ter cikk Az agresszió bűncselekménye feletti joghatóság gyakorlása (Biztonsági Tanács általi felterjesztés, 1. és 4. §. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

¹⁷ Római Statútum (a kampaljai kiegészítéssel érintett formájában) 8 bis cikk Agresszió bűncselekménye 1. §. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

¹⁸ Római Statútum 12. cikk A joghatóság gyakorlásának előfeltételei. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

¹⁹ Római Statútum (a kampaljai kiegészítéssel érintett formájában) 15 bis cikk Az agresszió bűncselekménye feletti joghatóság gyakorlása (Állami felterjesztés, *proprio motu*) 5. §. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

Igaz ugyan, hogy a Biztonsági Tanács akár Részes Állam, akár nem Részes Állam esetében is indítványozhatja az agresszió miatti eljárást, akárcsak teheti ezt népirtás, emberiség elleni és háborús bűncselekmények tekintetében.²⁰ De minden nemzetközi közjogot tanuló hallgató szembesül azzal, hogy a Biztonsági Tanács a legnyilvánvalóbb agressziós aktusok esetében is elkerülte a cselekmény ekkénti minősítését, és rendszerint az állandó tagok vétője akadályozta a döntéshozatalt, főleg, ha saját agressziós cselekményükről volt szó. Ha volt az elmúlt évtizedekben néhány helyeselhető, kemény biztonsági tanácsi fellépés, az vagy nem alapokmányyszerű volt, vagy pedig ‘a nemzetközi béke és biztonság veszélyeztetése’ szófordulattal próbálta a testület elkerülni az agresszióként történő minősítést.

Azaz bár a rendszer logikailag zárt, korrekt megoldást tartalmaz, de a gyakorlat próbája az ENSZ nyolcvanéves történetére visszatekintve – ebből a szempontból – nem sok jóval kecsegtet. A Biztonsági Tanács egyébként a Nemzetközi Büntetőbíróság mintegy negyed évszázados fennállása alatt csak a szudáni és a líbiai helyzetet terjesztette az ICC elé.

A fentiek mellett, kiegészítő elvként kell megemlítenünk azt a szabályt, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága fennáll népirtás, emberiség elleni és háborús bűncselekmények tekintetében, akkor is, ha az elkövetés területe vagy az elkövetők állampolgársága által érintett, de a Római Statútumban nem részes állam elfogadja az ICC joghatóságát.²¹ Erre valóban több példa is van (pl. Elefántcsontparté, Palesztinát, Ukrajnát, Líbiát), ugyanakkor az ilyen nyilatkozatot évek múltán – az első három esetben – a teljes jogú tagságot jelentő csatlakozás követte, nem zárva ezzel ki esetenként a joghatósági vitákat, ideértve mindenképp Palesztina bonyolult nemzetközi jogi státusának megítélését, és az abból fakadó következményeket.²²

Agresszió esetében a kampaljai módosítás nem emelt be hasonló célú kiegészítő elvet, ugyanakkor a szakirodalom egy része úgy véli, hogy a Római Statútumban részes, de a kampaljai kiegészítésben nem részes állam is tehet e bűncselekmény tekintetében joghatósági elismerő nyilatkozatot.²³ Ilyenre eddig nem került sor, és jogi kihatása amúgy is csak akkor lenne, ha az érintett másik állam is kötve lenne a kampaljai kiegészítések által. Ugyanakkor figyelemmel kell lenni arra is, hogy a kampaljai kiegészítések lehetővé teszik az azokban való részességet úgy is, hogy az állam önmagára nézve

²⁰ Béres Nóra: *A Biztonsági Tanács által a Nemzetközi Büntetőbíróság elé utalt helyzetek legfontosabb jogi problémái*. Budapest, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, 2021.

²¹ Római Statútum 12. cikk A joghatóság gyakorlásának előfeltételei. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

²² Excerpts from Judge Péter Kovács’ Partly Dissenting Opinion. In: Jeff Lahav – Yoram Dinstein (szerk.): *Israel Yearbook on Human Rights*, Vol. 51. (2021) 325–413. https://doi.org/10.1163/9789004504783_011, valamint a teljes szöveggel: <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/18-143-anx1>; Pesci Marco: A Nemzetközi Büntetőbíróság területi joghatósága a Palesztina-eset kapcsán. *Iustum, Aequum, Salutare*, 2021/4. 263–280.

²³ A problémakör összefoglalását és logikai levezetéseket ld. pl. https://asp.icc-cpi.int/sites/asp/files/asp_docs/ASP16/ICC-ASP-16-24-ENG.pdf; <https://crimeofaggression.info/role-of-the-icc/conditions-for-action-by-the-icc/>; Kevin Jon Heller: Against (False) Consensus – the ASP and the Aggression Amendments. *Opinio Juris*, December 11, 2017. <https://opiniojuris.org/2017/12/11/against-false-consensus/>

kizárja az agresszió feletti joghatóságot.²⁴ (Ez az *'opting out'* technika alkalmazásának rögzítése.) Eleddig azonban ilyen nyilatkozat megtételére az ICC nyilvántartása szerint nem került sor.

Abban az ICC-vel foglalkozó akadémiai világban viszont egyetértés van, hogy a Római Statútumban nem részes állam nem tehet az agresszió tekintetében joghatósági elismerő nyilatkozatot.

Mivel a jelen tanulmány és maga a tanulmánykötet is az agresszió kérdésre koncentrálnak, ezért részleteiben nem térek ki arra, hogy bizonyos olyan háborús bűncselekmények esetében, amelyeket a kampaljai és a későbbi kiegészítések fogadtak el, az ezekben való részesség (igaz, akár *ratione loci*, akár *ratione personae* alapon) is kell az azok feletti joghatósághoz. Hasonlóképpen mellőznöm kell azokat a kérdéseknek és kifogásoknak a tárgyalását, amelyek a Római Statútumban nem részes államok részéről merülnek fel, amikor vitatják – többnyire a *pacta tertiis nec nocent, nec prosunt* elv felhívásával – a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságát állampolgáraik cselekményei felett.²⁵

4. A Nemzetközi Büntetőbíróságnak az agresszió bűncselekménye feletti joghatósága kapcsán felmerült problémák és az azokra adott javaslatok

A kampaljai kiegészítéseket 2025 októberéig 49 állam²⁶ – azaz a Római Statútum Részes Államainak kb. 39%-a – erősítette meg vagy csatlakozott azokhoz.²⁷ Láthatóan vannak közöttük szép számmal NATO és EU tagállamok, ám az Egyesült Királyság vagy Franciaország nincs közöttük, mint ahogy értelemszerűen nincsenek közöttük azok az országok (USA, Oroszország, Kína, Észak-Korea, India, Pakisztán, Izrael, Indonézia, Malaysia és az arab²⁸ államok), amelyek a Római Statútumnak sem részesei. Magyarország a kampaljai kiegészítésekhez – sem az agresszióról szólóhoz, sem bizonyos, egyéb háborús bűncselekményeket is büntetni rendelőkhoz – nem csatlakozott.

Az, hogy az agressziós kiegészítésben csak 49 állam részes, ami az ENSZ tagállamainak csak 25%-át jelenti, nyilvánvalóan nem siker. De ennél értelemszerűen fontosabb és szomorúbb az, hogy amikor Oroszország 2022-ben megtámadta Ukrajnát, a kérdés-

²⁴ Római Statútum (a kampaljai kiegészítéssel érintett formájában) 15 bis cikk Az agresszió bűncselekménye feletti joghatóság gyakorlása (Állami felterjesztés, *proprio motu*) 4. §. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

²⁵ Ld. erről: Kovács Péter: A Római Statútum és a nem részes államok. *Állam- és Jogtudomány*, 2022/4. 64–90. <https://doi.org/10.51783/ajt.2022.4.05>

²⁶ Andorra, Argentína, Ausztria, Belgium, Bolívia, Botswana, Chile, Ciprus, Costa Rica, Cseh Köztársaság, Dánia, Ecuador, El Salvador, Észak-Macedónia, Észtország, Finnország, Grúzia, Guyana, Hollandia, Horvátország, Írország, Izland, Kelet-Timor, Lengyelország, Lettország, Liechtenstein, Litvánia, Luxembourg, Málta, Mongólia, Németország, Niger, Olaszország, Palesztina, Panama, Paraguay, Peru, Portugália, San Marino, Seychelles, Spanyolország, Svájc, Svédország, Szamoa, Szlovákia, Szlovénia, Trinidad és Tobago, Ukrajna, Uruguay.

²⁷ <https://asp.icc-cpi.int/RomeStatute>; <https://tinyurl.com/yy4eywv5>

²⁸ A Római Statútumnak az arab országok közül jelenleg csak Jordánia, Tunézia, Dzsibuti és a (vitatott államiságú) Palesztina (ti. a Palesztin Hatóság) a részes állama.

re, hogy „Mit tehet ebben az esetben a Nemzetközi Büntetőbíróság?”, a válasz az volt, hogy háborús, illetve emberiség elleni bűncselekmények tekintetében eljárhat, de a fenti koordináták miatt éppen az agresszió tekintetében nem, mivel sem Ukrajna, sem Oroszország nem részese sem a Római Statútumnak, sem a kampalai kiegészítésnek. Jóllehet Ukrajna 2013-ban még jelentős *ratione loci* és *ratione temporis* korlátokkal, majd 2014-ben már teljeskörűen elfogadta az ICC joghatóságát, majd 2025. január 1-től utóbb a Római Statútumnak is részesévé vált, ez Oroszország távolmaradása miatt az agresszió feletti joghatóság tekintetében nem eredményezett változást.

Ebben a helyzetben nyílt meg újra az akadémiai világban a vita, hogy nem lenne-e kívánatos egy szerződés módosítással rendezni a kérdést, kiterjesztve a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságát az agresszió szélesebb körére is úgy, hogy a konjunktív feltételek miatt felemelkedett korlátot lebontják.

De mit is kell tulajdonképpen módosítani?

Ez valójában az a kérdés, aminek az elméleti tisztázása előfeltétele egy politikailag és nemzetközi jogilag is legalább a siker esélyével kecsegtető megoldásnak.

A Római Statútumot eredeti formájában kell módosítani? Vagy pedig a Római Statútumot a kampalai kiegészítés szerinti formájában? Vagy csak a kampalai módosítást önmagában?

Ráadásul előkérdésként merül fel, hogy mi lesz a helyzet azokkal az államokkal, amelyek csak a Római Statútumban részesek, és mi azokkal, amelyek a Római Statútumban és a kampalai kiegészítésben is részesek? Utóbbi csoporton belül hogyan kell kezelni azoknak az államoknak a státusát, amelyek éltek az *opting out* formulával? (Igaz, ez inkább csak iskolahipotézis, mivel *opting out* nyilatkozatot tevő állam eddig még nem volt.) Fel lehet tenni azt a kérdést is, hogy a reformban külön kell-e gondolni azokra az államokra, amelyek nem részesek a Római Statútumnak, de elfogadták az ICC joghatóságát? (Mivel az előzőekben említettem, hogy a szakirodalom szerint ilyen állam az agressziós kompetencia tekintetében joghatósági elismerő nyilatkozatot nem tehet, valószínűleg egy reform körvonalazásakor sem kapna jelentős támogatást az, hogy ezekre a nem részes államokra is különleges szabályok vonatkozzanak.)

Ennél fontosabb kérdés az, hogy hogyan kezelendők azok az ICC-hű, korrekt, katonailag jelentős erőt képviselő részes államok, amelyek különböző okokból eddig sem fogadták el a kampalai kiegészítést? Ráadásul van-e esély, hogy ezek csatlakozzanak az újabb reformhoz? De természetesen az igazi kérdés az, hogy a reálisan agresszióképes és az ICC-vel szemben jelenleg ellenséges magatartás tanúsító államok tekintetében a reform hozhat-e előre lépést, hatékony joghatóság gyakorlást és annak tényleges érvényesítését?

A reformot nehezítő feltételek közé tartozik a Római Statútumnak a módosításokra vonatkozó szabályainak nehézkessége, és a nehézkesség enyhítése érdekében utóbb, a diplomaták által részben Kampalában, részben a Részes Államoknak későbbi közgyűlésein kitalált, ‘első ránézésre jó ötletnek tűnt’ *ad hoc* megoldások ütközése.

Az egyik fenti lábjegyzetben már idéztem a Római Statútum módosításokra vonatkozó 121. cikkét, ahol a 4. bekezdés szerint

„[a]z 5. bekezdés kivételével, a javaslat *minden Részes Állam tekintetében* egy évvel azután lép hatályba, amikor *hétnyolcaduk* a megerősítő vagy elfogadó okirát az Egyesült Nemzetek Főtitkáránál letétbe helyezte.”²⁹

Az 5. bekezdés szerint

„[a] jelen Statútum 5., 6., 7. és 8. cikkének módosítása a *módosítást elfogadó Részes Államokra* nézve egy évvel a *megerősítő vagy elfogadó okirat letétbe-helyezése után* lép hatályba. A módosításhoz hozzá nem járuló Részes Állam tekintetében a Bíróság nem gyakorolhatja joghatóságát a módosítással érintett bűncselekmény tekintetében, ha azt az adott Részes Állam állampolgárai, vagy annak területén követték el.”³⁰

A Római Statútum 123. cikke³¹ rögzíti, hogy ezeket a szabályokat kell alkalmazni az ún. felülvizsgálati konferenciákon – amelyek elvben a nagy horderejű, generális reformok megvitatására hivatottak – elfogadott módosítások tekintetében is.

Mit láttunk azonban a gyakorlatban?

Egyrészt szembevetendő, hogy az agresszió feletti joghatóság beálltának hiánya a nemzetközi közvélemény figyelmének előterében álló esetekben nem a Római Statútumnak (az agressziós tényállásokat a 3314 (XXIX) sz. határozat felsorolását ismétlő) 8 bis cikkében foglaltakkal függ össze, hanem a 15 bis cikk 5. bekezdésében foglaltakkal, amely szerint „[o]lyan állam tekintetében, aki nem részese a jelen Statútumnak, a Bíróság nem gyakorolhatja joghatóságát az agresszió bűncselekménye tekintetében, ha azt ezen állam polgárai vagy az ő területén követték el.” Mint említettem, ez az a fordulat, amely a *ratione loci* és a *ratione personae* joghatóságot a részes állami mivolthoz kapcsolja, végsősoron konjunktív kapcsolatot megkövetelve.

A 121. cikk 4. bekezdése szerint (lásd fentebb!) a 15 bis cikknek minden részes államra vonatkozó hatályba lépésére 7/8-os ratifikációs arány lett volna szükséges. Nyilvánvalóan azért, mivel a kampaljai diplomáciai konferencia résztvevői attól tartottak, hogy ez az arány csak igen sokára jönne össze – mint láthattuk, jelenleg is csak 39%-nál tartunk, a 7/8-nak megfelelő 87,5%-kal szemben –, ezért iktathattak be egy gyorsító feltételt a 15 bis cikk 2. bekezdése révén, miszerint „[a] Bíróság joghatóságot csak olyan agressziós bűncselekmények tekintetében gyakorolhat, amelyeket egy évvel azután követtek el, hogy a kiegészítéseket *harminc Részes Állam* megerősítette vagy elfogadta.”³² A 2010-ben 120 részes államot számláló ICC-ben a 30 állam értelemszerűen 25%-ot jelentett (szemben a 87,5%-kal). Ennek a megoldásnak az ütközését a Római Statútum szabályával úgy próbálták elkerülni, hogy a 15 bis cikk 3. bekezdésével, mintegy biztosítékként beiktatták, hogy

²⁹ Kiemelés tőlem.

³⁰ Kiemelés tőlem.

³¹ Római Statútum 123. cikk A Statútum felülvizsgálata. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

³² Kiemelés tőlem.

„[a] Bíróság az agresszió bűncselekménye feletti joghatóságot a jelen cikk rendelkezéseit figyelembe véve gyakorolja, feltéve, hogy 2017. január 1. után a Részes Államok *ugyanolyan többséggel, mint amely a Statútum kiegészítéséhez szükséges*, elfogadják egy erről szóló döntést. [...]”³³

Azaz az érdemi döntést későbbre halasztották, bízva abban, hogy mint az általában valóban sikerülni szokott, a Részes Államok Közgyűlése konszenzussal tud majd döntést hozni.

Az agresszió bűncselekményéről szóló kiegészítés ily módon sem egyszerű, tervezett hatályba léptetése tovább bonyolódott, amikor a Palesztina „részes állam” státuszt kapott az ICC-ben – ahol a csatlakozás az ún. *‘minden állam klauzulára’* emlékeztetően elég egyszerű³⁴ – és meg is erősítette a kampalai kiegészítést, és így, mint említettem, meglelt a harmincadik letétbe helyezett ratifikációs okmány, ezzel kényszerhelyzetbe hozva a Részes Államok Közgyűlését, aminek lépnie kellett.

Ez a 2017. decemberi new yorki ülésszakon, konszenzussal elfogadott, ICC-ASP/16/Res.5 sz. határozattal történt meg, amely kimondta, hogy 2018. július 17-i hatállyal aktiválják a kiegészítést, ami csak a kiegészítést elfogadó államok tekintetében lép hatályba, és a kiegészítést el nem fogadó államok területén vagy polgáraik által elkövetett agressziós bűncselekmény esetén a Bíróság nem gyakorolhat joghatóságot, kivéve, ha a Biztonsági Tanács kezdeményezi az eljárást.³⁵ Ez *a contrario* abból következik, hogy a joghatóság kizárását a határozat (akárcsak a 15 bis cikk) csak az állami illetve főügyészi kezdeményezésekkel mondja ki.

Ez a megfogalmazás így nemcsak azt erősítette meg, hogy a kiegészítéseket el nem fogadó államok polgárai ellen nem járhat el a Nemzetközi Büntetőbíróság, de tulajdonképpen az el nem fogadó államok tekintetében is kizárta a hatálybalépést. A határozat a Római Statútum 121. cikk 5. bekezdését nevesítette, mint eljárása jogalapját, jöllehet az csak az 5., 6., 7. és 8. cikkekre vonatkozik. Mint láttuk, 15 bis és a 15 ter tekintetében a már idézett, az *inter omnes partes* hatálybalépésről szóló 121. cikk 4. bekezdése lett volna irányadó, aminek a 7/8-os feltétele viszont sem akkor, sem azóta nem teljesült.

Így tehát a nemzetközi jogban nem kedvelt, bár a publicisztikákban gyakran feltűnő, ‘több sebességű nemzetközi szervezet’ képe állt elő, ahol tehát minimum a következő

³³ Kiemelés tőlem.

³⁴ Római Statútum 125. cikk Aláírás, megerősítés, elfogadás, jóváhagyás és csatlakozás. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

³⁵ ICC-ASP/16/Res.5 Activation of the jurisdiction of the Court over the crime of aggression Resolution „The Assembly of States Parties, [...]”
2. Confirms that, in accordance with the Rome Statute, the amendments to the Statute regarding the crime of aggression adopted at the Kampala Review Conference enter into force for those States Parties which have accepted the amendments one year after the deposit of their instruments of ratification or acceptance and that in the case of a State referral or proprio motu investigation the Court shall not exercise its jurisdiction regarding a crime of aggression when committed by a national or on the territory of a State Party that has not ratified or accepted these amendments;” Ld.: *Assembly of States Parties to the Rome Statute of the International Criminal Court Sixteenth session New York, 4-14 December 2017*. Official Records. Volume I. The Hague, Ipskamp, 2017. 35. https://asp.icc-cpi.int/sites/asp/files/asp_docs/ASP16/ICC-ASP-16-20-vol-I-ENG.pdf

státusok vannak: (1) a Római Statútumban és annak kampalai kiegészítésében részes államok, (2) a csak a Római Statútumban részes államok, akikre ezek szerint a határozat egyáltalán nem vonatkozik és (3) a Római Statútumban sem részes államok, amelyekre a határozat szintén nem vonatkozik. (Ráadásul, bár hangsúlyozza a (2) és a (3) csoportra való vonatkoztatás kizárását a biztonsági tanácsi kezdeményezésű eljárások esetében, kérdés, hogy a (2) csoport esetében van-e ennek relevanciája, figyelemmel a 13. cikk a)³⁶ és b) bekezdésére.³⁷ Vannak olyanok, akik szerint minimum még két csoport különös figyelmet érdemel: (i) a Római Statútumban részes, és a kampalai kiegészítést megerősítő államok, amelyek esetében a ratifikáció letétbe helyezése óta még nem telt el egy év és (ii) a Római Statútumban részes, és a kampalai kiegészítés megerősítésig még el nem jutó vagy a megerősítésről szóló okmányt még letétbe nem helyező államok.

Külön kérdésként merül fel, hogy egy módosításnak kell-e foglalkoznia a 25. cikk 3 bis bekezdésével. Ennek a szövege a 8 bis cikk 1. bekezdésében említett, a legmagasabb politikai vagy katonai vezetői pozíciót írja le, meglehetősen hasonló fordulatokkal.³⁸ Ennek a tartalmát aligha lehet kifogásolni, ugyanakkor, mint láthattuk, sem az 2017. évi említett aktiváló határozat (az ICC-ASP/16/Res.5, amely csak a 8 bis, 15 bis és 15 ter cikkek életbe léptetéséről szól), ám mint láthatjuk, a 13. lábjegyzetben idézett paragrafusokban sem a 15 bis cikk 3. bekezdése, sem a 15 ter cikk 3. bekezdése nem utal tételesen erre. E két cikknek a harminc ratifikációról szóló azonos szövegű 2. bekezdése felhívható természetesen, de ez ugyanolyan nehezen egyeztethető össze a 121. cikk idézett, a 7/8-os szabályt kimondó 4. bekezdésével.

Igaz, hogy mivel az agresszió büntetőjogi felelősi szintjének lejjebb csúsztatása – ti. a politikai vagy katonai főparancsnokok alatti szintre – egyrészt e bűncselekmény súlyára tekintettel sem valószínű, és aligha találkozna az államok egyetértésével, így a 25. cikk 3 bis kérdése tartalmilag nem igazi kérdés. Elméletileg releváns annyiban, hogy ez mai formájában mire is hat ki: csak a kampalai kiegészítésben is részes államok, vagy minden részes államra? Hiszen pusztán nyelvtanilag értelmezve, az agresszió vonatkozásában a 25. cikk 3 bis *lex specialis*-ként megszorító értelmű szabályt tartalmaz a 25. cikk megelőző rendelkezéseikhez képest.³⁹

Mindezek mellett felmerül a kérdés, hogy a Részes Államok Közgyűlésén elfogadott határozatokat hogyan is értékeljük? A kérdést nem lehet egyszerűen elintézni azzal, hogy mint ‘határozat’, csak egy egyszerű, a nemzetközi életben gyakori *soft law* értékű dokumentumról van szó, ami nélkülözi a jogi kötelező erőt.

A Római Statútumnak a Nemzetközi Büntetőbíróság által alkalmazandó normákat felsoroló (a Nemzetközi Bíróság 38. cikkére emlékeztető, de azzal ellentétesen nem

³⁶ Római Statútum 13. cikk A joghatóság gyakorlása. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

³⁷ Római Statútum 87. cikk Együttműködési megkeresés: általános rendelkezések, 7. §. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

³⁸ Római Statútum (a kampalai kiegészítéssel érintett formájában) 25. cikk Az egyéni büntetőjogi felelőssége, 3bis §. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

³⁹ Római Statútum 25. cikk Az egyén büntetőjogi felelőssége. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

egyenrangú, hanem hierarchizáló) 21. cikke⁴⁰ e kérdés megválaszolásához nem sok segítséget ad: az biztos, hogy általánosságban nem említi meg a Részes Államok Közgyűlésén elfogadott határozatokat, ugyanakkor a Statútumba foglalt egyes bűncselekmények alkotó elemeinek bemutatása, a Bűncselekmények Tényállási Elemei, továbbá a nemzeti büntetőeljárás törvények funkciójára emlékeztető szerepet játszó Eljárási és Bizonyítási Szabályok nem szerződési természetű dokumentumok, hanem adott esetben még bizonyos nemzetközi szerződéseket is megelőzni képes okmányok, amelyeket a Részes Államok Közgyűlése fogadott el.

Itt jegyzem meg, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróságnak az áldozatok kárpótlására vonatkozó joggyakorlatában hosszabb ideig feszültséget okozott az a helyzet, hogy a vádlottat elmarasztaló tárgyaló kamara dönthetett – és a gyakorlatban döntött is – a kárpótlásról,⁴¹ annak formáiról és volumenéről, de ha az áldozat vagyontalan volt, akkor viszont az e célra felhasználható összeg rendelkezésre állásáról az Áldozatok Kárpótlási Alapja (*Trust Fund for Victims*) döntött. E testületnek pedig a Római Statútum alapján,⁴² a Részes Államok Közgyűlése által elfogadott határozat – az állami és magánfelajánlásokból összegyűjtött összegek felhasználása tekintetében – gyakorlatilag teljeskörű autonómiát biztosított.⁴³ A bírák és az Áldozatok Kárpótlási Alapja közötti kapcsolat formája a Lubanga ügyben 2017-ben, kreatív jogértelmezés és pragmatikus intézményközi együttműködés formájában rendeződött, és immár nem okoz gondot.⁴⁴

Bizonyos szempontból hasonló a helyzet a Nemzetközi Büntetőbíróságon belül a választott tisztviselők (a bírák, a főügyész) és az egyéb tisztviselők esetleges fegyelmi vétségeire vonatkozó panaszok kivizsgálásra hivatott, a Római Statútum egyik cikkében előirányzott,⁴⁵ de utóbb, a Részes Államok Közgyűlése egyik határozatával életre hívott Független Panasztestület (*Independent Oversight Mechanism*) statútumában⁴⁶ foglaltak jogi összeillesztődésére, amelynek kapcsán szintén szerencsés lenne, ha erről a 21. cikkben szó esett volna.

Visszatérve az agresszió bűncselekményére, erről a Részes Államok Közgyűlése tehát az alábbi, különböző természetű normákat fogadta el: (1) a Római Statútumba beillesztett szerződésmódosításokat a Római Statútum 121. cikke értelmében, (2) az aktiváló határozatot, amely önmagában ugyan nem szerződési természetű, ám a Statútumot módosító 15 bis és 15 ter cikke és az azokat tartalmazó határozat alapján ke-

⁴⁰ Római Statútum 21. cikk Alkalmazandó jog. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

⁴¹ Római Statútum 75. cikk A sértetteknek nyújtandó jóvátétel. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

⁴² Római Statútum 79. cikk A Jóvátételi Alap. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

⁴³ <https://tinyurl.com/4jnx33a> §§ 55, 56.

⁴⁴ Ld. részletesebben: Kovács Péter: *Bevezetés a Nemzetközi Büntetőbíróság joggyakorlatába*. Pázmány Press Budapest, 2020. 195–220.; Uő: *L'individu et sa position devant la Cour pénale internationale*. Leiden–Boston, Brill–Nijhoff, 2023. 341–388. <https://doi.org/10.1163/9789004694293>; Uő: *The Jurisprudential Practice of the International Criminal Court – as I saw it*. Budapest, CEA Publishing, 2025. 201–251. <https://doi.org/10.54171/qms.2025.kpjpic>

⁴⁵ Római Statútum 112. cikk A Részes Államok Közgyűlése, 4. §. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

⁴⁶ https://asp.icc-cpi.int/sites/asp/files/asp_docs/Resolutions/ICC-ASP-8-Res.1-ENG.pdf

rült elfogadásra 2017-ben, (3) a Kampalában elfogadott⁴⁷ Bűncselekmények Tényállási Elemeit az agresszió tekintetében kiegészítő módosítást,⁴⁸ és (4) a szintén a kampalái konferencián elfogadott 'értelmezéseket',⁴⁹ amelyek valamelyest leegyszerűsített nyelven megismétlik a Biztonsági Tanácsra vonatkozó rendelkezéseket, és az agressziós cselekmény minősítésében annak a jellege, méretei, súlya és következményei együttes figyelembevételére szólítanak fel.⁵⁰

Láthatóan tehát egy több, mint bonyolult jogi konstrukció állt elő, amelyben az agresszió bűncselekménye tekintetében elfogadott anyagi jogi, eljárásjogi, a hatálybalépésről rendelkező és értelmező szabályok kavarnak, és ahol a hordozó dokumentumok, ti. a Részes Államok Közgyűlése által elfogadott határozatok, amelyek közül némelyik a diplomáciai konferenciák záróokmányaira emlékeztető funkciót is ellát, egyszerre tartalmaznak nemzetközi szerződési természetű és nem nemzetközi szerződési természetű rendelkezéseket, és hogy tovább bonyolódjon a helyzet, felmerül az is, hogy a részes államok között a konszenzus elérése érdekében kialakított *ad hoc* megoldások esetleg nem vonhatók-e a szerződések jogáról szóló bécsi egyezmény 31. cikk 1. bekezdésében foglaltak⁵¹ alá?

Ráadásul az esetleges módosításokhoz való hozzáállás prognosztizálása kapcsán azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az államfői, kormányfői immunitást a 27.

⁴⁷ Resolution RC/Res.6; see Official Records of the Review Conference of the Rome Statute of the International Criminal Court, Kampala, 31 May – 11 June 2010 (International Criminal Court publication, RC/11), part II.

⁴⁸ Uo.

⁴⁹ Annex III, Understandings regarding the amendments to the Rome Statute of the International Criminal Court on the crime of aggression. https://asp.icc-cpi.int/sites/asp/files/asp_docs/RC2010/RC-10-Add.1-ENG.pdf (Az ezekkel az „Értelmezésekkel” kapcsolatos számos elméleti problémára világít rá Hoffmann (2019) i. m. 65–67.)

⁵⁰ „[...] Other understandings

6. It is understood that aggression is the most serious and dangerous form of the illegal use of force; and that a determination whether an act of aggression has been committed requires consideration of all the circumstances of each particular case, including the gravity of the acts concerned and their consequences, in accordance with the Charter of the United Nations.

7. It is understood that in establishing whether an act of aggression constitutes a manifest violation of the Charter of the United Nations, the three components of character, gravity and scale must be sufficient to justify a “manifest” determination. No one component can be significant enough to satisfy the manifest standard by itself.”

⁵¹ Bécsi egyezmény: 3. cím A szerződések értelmezése

31. cikk Az értelmezés általános szabályai 3. A szövegösszefüggés mellett figyelembe kell venni:

a) a részes felek között a szerződés értelmezésére vagy rendelkezéseinek alkalmazására vonatkozóan létrejött bármely utólagos megállapodást;

b) a szerződés alkalmazása során utólag kialakult olyan gyakorlatot, amely a szerződés értelmezését illetően a részes felek megegyezését jelenti;

(A magyar szöveg forrása: 1987. évi 12. törvényerejű rendelet a szerződések jogáról szóló, Bécsben az 1969. évi május hó 23. napján kelt szerződés kihirdetéséről)

cikk⁵² és a 98. cikk⁵³ összefüggéseiben érintett eljárásokban az államok jelentős része bizonytalan, pragmatikus, politikai ingadozó álláspontot képvisel, dacára a jogi szempontból – az ICC fellebbviteli kamarája által immár többé-kevésbé – tisztázottnak tekinthető helyzetnek.⁵⁴

5. A Nemzetközi Büntetőbíróságnak az agresszió bűncselekménye feletti joghatósága kapcsán felmerült problémákra adott javaslatok

5.1. Az Ocampo-javaslat

Az első javaslat – ismereteim szerint – a Nemzetközi Büntetőbíróság legelső, egykori főügyészétől, Luis Moreno Ocampótól származott. Ocampo 2023-ban felvetett javaslata⁵⁵ igen egyszerű volt: öt szót kell kihagyni, a 15 bis cikk 4. bekezdéséből, ti. a következő ötöt: „*by that State’s nationals or.*”⁵⁶ (A bekezdés általam készített fordítására ezt rávetítve ez a következő, a magyar nyelv sajátosságai miatt nem öt, hanem hat szó kihúzását jelentené: „azt ezen állam polgárai vagy ha”.)

Ocampo ezzel bedobta a kavicsot az állóvízbe; igaz, a reflexiók hamar rámutattak arra, hogy ez így nem elegendő, mivel nem ad fogódzót ahhoz, hogy mi történjék a kialakult helyzettel, kik a módosításra jogosultak, mi történik a módosítást el nem fogadókkal stb.⁵⁷

5.2. Az ún. GIPA-javaslat

A második, és jobban kidolgozott javaslat⁵⁸ a *Global Institute for the Prevention of Aggression* nevű NGO-tól jött. Ez szintén a 15 bis cikkre koncentrált, annak jelenlegi

⁵² Római Statútum 27. cikk A hivatalos minőség figyelmen kívül hagyása a büntetőjogi felelősség szempontjából. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

⁵³ Római Statútum 98. cikk A mentességről való lemondással és az átadáshoz való hozzájárulással kapcsolatos együttműködés. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

⁵⁴ Judgment in the Jordan Referral re Al-Bashir Appeal, ICC-02/05-01/09-397, 06 May 2019, Key findings 1, 2, 3, 4, 5, (5–6. o.). https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2019_02593.PDF

⁵⁵ Luis Moreno Ocampo: Ending Selective Justice for the International Crime of Aggression. *Just Security*, January 31, 2023. <https://tinyurl.com/2syhvyas>

⁵⁶ „[...] The proper solution is to allow the ICC’s investigation of the crime of aggression regardless of the aggressor’s nationality. A simple revision of Article 15 bis (5) will achieve such a goal by deleting five words: „by that State’s nationals or”. [...]”

⁵⁷ Fiona Abken – Paulina Rob: Amending the Amendment: In Search of an Adequate Procedure for a Revision of the Jurisdictional Regime for the Crime of Aggression in the Rome Statute. *EJIL: Talk!*, January 13, 2023. <https://tinyurl.com/mrxxefkb>; Astrid Reisinger Coracini: Is Amending the Rome Statute the Panacea Against Perceived Selectivity and Impunity for the Crime of Aggression Committed Against Ukraine? *Just Security*, March 21, 2023. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4398313>

⁵⁸ Global Institute for the Prevention of Aggression: Proposal for the Amendment of the Conditions under which the International Criminal Court Exercises Jurisdiction over the Crime of Aggression. <https://tinyurl.com/2t9ay9ny> (A továbbiakban: GIPA-javaslat.)

4. és 5. bekezdését törölni javasolta,⁵⁹ egy új 4. bekezdést fogalmazott meg, amely a 12. cikk 2. bekezdésének⁶⁰ szóhasználatát átvéve a jelenlegi konjunktív kapcsolat helyett az alternatív feltételeket rögzít,⁶¹ és a nem részes államok tekintetében a Római Statútum 12. cikk 3. bekezdéséből⁶² inspirálódva megfogalmazott 5. bekezdéssel⁶³ fejezné be a 15 bis cikk módosítását.

A javaslat nem tartalmaz pontos szabályt a jelenleg a kampalai kiegészítésekben is részes, illetve a csak az eredeti Római Statútumban részes államok tekintetében, ugyanakkor a javaslat magyarázata meglehetősen részletesen⁶⁴ tárgyalja a problematikát és a részletek kidolgozásának szükségességét, rámutatva az eddigi megoldások által okozott zavarokra, eltérő értelmezési következményekre. Hangsúlyozza, hogy a Részes Államoknak kell eldönteniük, hogy milyen eljárási technikával kívánják a Római Statútummal konform módon hatályba léptetni a módosításokat.⁶⁵

5.3. Costa Rica, Németország, Sierra Leone, Szlovénia és Vanuatu javaslata és a Részes Államok Közgyűlésének 2025. júliusi rendkívüli ülészsaka

Ez a javaslat⁶⁶ 2025. áprilisában, a Részes Államok Közgyűlésének 2025. júliusi rendkívüli ülészsakára készülődve került benyújtásra,⁶⁷ és szövegében csaknem⁶⁸ szó sze-

⁵⁹ „(1) Article 15 bis, paragraphs (4) and (5) are deleted.” (GIPA-javaslat)

⁶⁰ Római Statútum 12. cikk A joghatóság gyakorlásának előfeltételei (...), 2. § a., b. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

⁶¹ „(2) The following text is inserted after article 15 bis, paragraph (3) of the Statute:

4. The Court may, in accordance with article 12, exercise jurisdiction over a crime of aggression if one or more of the following States have ratified or accepted the aggression amendments, or have accepted the exercise of the jurisdiction of the Court over the crime of aggression in accordance with paragraph 5:

(a) The State on the territory of which the conduct in question occurred or, if the crime was committed on board a vessel or aircraft, the State of registration of that vessel or aircraft;

(b) The State of which the person accused of the crime is a national.” (GIPA-javaslat)

⁶² Római Statútum 12. cikk A joghatóság gyakorlásának előfeltételei, 3. §. (Szövegét lásd a tanulmány mellékletében!)

⁶³ „5. If the acceptance of a State that has not ratified or accepted the aggression amendments, or which is not a Party to this Statute, is required under paragraph 4, that State may, by declaration lodged with the Registrar, accept the exercise of jurisdiction by the Court over the crime of aggression in accordance with article 12, paragraph 3.” (GIPA-javaslat)

⁶⁴ GIPA-javaslat 17–25. §, 6–7.

⁶⁵ GIPA-javaslat 22–23. §, 7.

⁶⁶ Report of the Working Group on Amendments regarding its work on the review of the Kampala amendments concerning the exercise of jurisdiction with regard to the crime of aggression. 10. [A továbbiakban: Report of the Working Group (2025).] https://asp.icc-cpi.int/sites/default/files/asp_docs/ICC-ASP-S-1-2-ENG.pdf

⁶⁷ Report of the Working Group (2025) i. m. 1.

⁶⁸ GIPA-javaslat: „1. Article 15 bis, paragraphs (4) and (5) are deleted.”

Az öt állam javaslata: Ez a mondat nem szerepel a javaslatban.

GIPA-javaslat: „2. The following text is inserted after article 15 bis, paragraph (3) of the Statute:”

Az öt állam javaslata: „Article 15bis (4) and (5) are replaced by the following text inserted after article 15bis (3):”

rint azonos a GIPA-javaslattal. Az eltérés mindössze stilisztikai értékű és a „törlésre kerül” / „helyébe kerül” szóhasználatlaltól függ össze.

Az öt állam által benyújtott tervezetet a részes államok egy *ad hoc* munkacsoportja áttekintette. A munkacsoport által benyújtott jelentés áttekintette azokat a problémákat, amelyeket a javaslat megoldani próbál, és meglehetősen részletesen foglalkozik azzal, hogy tulajdonképpen mit is kell módosítani (ti. a Római Statútumot, vagy csak a kampalai kiegészítéseket) és a 121. cikk rendelkezéseiből melyik az, amit a módosítás technikai kivitelezéséhez és hatályba léptetéséhez figyelembe kell venni. Ugyanakkor a jelentésből nem derül ki, hogy melyik variáns élvez általános vagy legalább jelentős többségi támogatást: a jelentés alapvetően olyan kifejezésekkel operál, mint „az államok egy csoportja”, „többen”, „néhányan”. Gyakran előfordul, hogy akármi is legyen a megoldás, annak konszenzusosnak és tartalmilag világosnak kell lennie.⁶⁹ Az Ocampo-javaslattal, a GIPA-javaslattal és az öt állam javaslatával – a 2025 júliusi értekezlet előtt vagy közvetlenül azután – foglalkozó jogtudományi reflexiók az eltelt idő rövidségére tekintettel egyelőre inkább csak a nemzetközi jogi ‘blog-irodalom’ különböző lapjain láttak napvilágot. Találunk közöttük (1) olyanokat, amelyeket támogatják⁷⁰ az ezekben felvázolt megoldást, (2) olyat, amelyek eleve szkeptikusak a sikerben,⁷¹ (3) olyanokat, amelyek szerint arra kell koncentrálni, hogy milyen módosítással lehetne elérni, hogy a részes államok sokkal nagyobb számban fogadják el, hogy az agresszió elkövetőjével szemben az ICC joghatósággal bír⁷² és (4) olyanokat, amelyek a megfontolást és a kivárást hangsúlyozva magyarázzák, hogy a jelenlegi helyzetben többet ér az egység megőrzése és a konszolidáció, mintsem egy radikális előrelépés.⁷³

A Részes Államok Közgyűlésének 2025. júliusi rendkívüli ülészakán az államok bár a tervezetről általános vitát tartottak, de az érdemi döntést négy év múltára, 2029-

⁶⁹ Report of the Working Group (2025) i. m.

⁷⁰ Astrid Reisinger Coracini – Claus Kieß: For an Effective and Legitimate Jurisdictional Regime on the Crime of Aggression at Last: States Parties to the Statute of the International Court to Convene on Monday for a Special Session in New York. *EJIL: Talk!*, July 4, 2025. <https://tinyurl.com/mpfzbze3>; Patrycja Grzebyk: Myths around the review process of the Kampala amendments on the crime of aggression. *EJIL: Talk!*, June 6, 2025. <https://tinyurl.com/57rxkxz8>; Isabelle Haßfurter: Civil Society Calls for the Reform of the ICC’s Jurisdiction over the Crime of Aggression: Towards the July 2025 Review of the Kampala Amendments. *OpinioJuris*, June 25, 2025. <https://tinyurl.com/8d3apj7v>

⁷¹ Kevin Jon Heller: States Seek to Harmonize ICC Jurisdiction Regarding Aggression. *OpinioJuris*, April 8, 2025. <https://tinyurl.com/yc62y6jr>

⁷² Terje Einarsen: ICC’s Jurisdiction over the Crime of Aggression: Amending Article 5 Instead of Article 15bis (Part I, Part II). *OpinioJuris*, 18. 04. 2025. <https://tinyurl.com/2fu9xb8b> és <https://tinyurl.com/mu9debzu>

⁷³ Carrie McDougall: Expanding the ICC’s Jurisdiction Over the Crime of Aggression. *Journal of International Criminal Justice*, Vol. 22., Iss. 3–4. (July–September 2024) 543–564. <https://doi.org/10.1093/jicj/mqae042>; Maria Gevorgyan: How the ICC Assembly of States Parties Failed Small States: A Neorealist Reading of the Crime of Aggression Reform Stalemate. *EJIL: Talk!*, August 15, 2025. <https://tinyurl.com/3mvvedxs>; Nema Milaninia: Rethinking ICC Reform: Politics, Legitimacy, and the Perils of Expansion Without Consolidation. *Just Security*, July 7, 2025. <https://www.justsecurity.org/116359/rethinking-icc-reform-special-session/>

re egy erre a célra összehívott újabb rendkívüli ülészakra halasztották, megbízva egy munkacsoportot a javaslatra vonatkozó nézetek egyeztetésével és az előrehaladást áttekintő, 2027-ben tartandó rövid ülészak előkészítésével.⁷⁴ Az ülésen negyvenegy részes állam⁷⁵ és a megfigyelő államok közül háromnak⁷⁶ a képviselője mondott beszédet,⁷⁷ az elmondott beszédek írásos változatának⁷⁸ többsége inkább csak általánosságban mozgott, hangsúlyozva azt, hogy konszenzusra kell törekedni, egyértelmű tartalmú szövegezéssel, valamint támogatásáról biztosította a jelenlegi szöveg által okozott joghatósági hiátus ('*jurisdictional gap*') felszámolását, anélkül, hogy formálisan elköteleznék magát az öök javaslata mellett.

A részes államok közül az előterjesztőkön túl Palesztina támogatta a legegyszerűbben a tervezetet, míg Brazília, Franciaország, a Koreai Köztársaság, Nagy-Britannia és Norvégia annak adott hangot, hogy kétséges, hogy jelenleg remélhető-e konszenzus az ügyben. Hozzászólásuk alapján a megfigyelő államok közül Irán a radikális támogatók, az USA és Kína az abszolút ellenzők közé számítható.

A konszenzus és az egyértelműség igénye nem új a diplomáciában, és ebből a szempontból érdemes egy kicsit elgondolkodni egyébként azon a megoldáson, amellyel a *pacta nec nocent, nec prosunt* elvét a GIPA-javaslat, illetve az öt állam közös javaslata próbálja összeegyeztetni az agresszió feletti joghatóságnak a részes államok általi statuálásával.

⁷⁴ ICC-ASP/S-1/Res.1 Advance version Adopted at the 5th plenary meeting, on 9 July 2025, by consensus ICC-ASP/S-1/Res.1 The review of the amendments on the crime of aggression. https://asp.icc-cpi.int/sites/default/files/asp_docs/ICC-ASP-S-1-Res1-ENG.pdf

⁷⁵ Argentina, Ausztrália, Belgium, Brazília, Chile, Ciprus, Cseh Köztársaság, Dél-Afrika, Elefántcsontpart, Finnország, Franciaország, Gabon, Gambia, Hollandia, Németország*, Ghana, Guatemala, Japán, Kanada, Kenya, Kongói Demokratikus Köztársaság, Koreai Köztársaság, Lengyelország, Litvánia, Luxembourg, Mali, Málta, Mexikó*, Nagy-Britannia, Nigéria, Norvégia, Örményország, Palesztina, Peru, Szenegál, Sierra Leone, Szlovénia, Uganda, Új-Zéland, Ukrajna, Uruguay. (A német delegátus a 'Group of Friends for the Review of the Rome Statute' elnevezésű csoportosulás, míg a mexikói a 'Cross-regional Group of States Parties' formáció államainak a véleményét is képviselte.) A német delegátus által 'Group of Friends for the Review of the Rome Statute' csoport tagjai jelenleg: Ausztria, Belgium, Bulgária, Chile, Ciprus, Cseh Köztársaság, Dánia, Észtország, Finnország, Görögország, Hollandia, Horvátország, Izland, Írország, Lengyelország, Liechtenstein, Lettország, Litvánia, Luxembourg, Málta, Németország, Palesztina, Portugália, Románia, Sierra Leone, Szlovákia, Szlovénia, Spanyolország, Svédország, Svájc, Kelet-Timor, Vanuatu, Ukrajna, Zambia.

⁷⁶ USA, Irán és Kína. (Különös módon az ICC ASP honlapján nem szerepel az amerikai diplomata felszólalása, de az elektronikus sajtótermékek közölnek belőle részleteket, pl. <https://www.courthousenews.com/us-doubles-down-on-icc-scorn-at-un-meeting/>. A diplomata szövegét az egyik panelen mondta el, teljes szövegét ld. https://asp.icc-cpi.int/sites/default/files/asp_docs/ASP-S-1-Plenary-USA-ENG.pdf)

⁷⁷ <https://asp.icc-cpi.int/sessions/general-debate/GeneralDebate-special-session-2025>

⁷⁸ Az ICC ASP honlapján a plenáris ülésen felszólalók között Ausztrália, Chile, Ciprus, Elefántcsontpart, Gabon, Gambia, Ghana, Kenya, Kongói Demokratikus Köztársaság, Mali, Málta, Mexikó, Nagy-Britannia, Nigéria, Uganda, Új-Zéland, Ukrajna képviselőinek a felszólalását írásban jelen sorok 2025. októberi írásáig nem helyezték fel. Egyes felszólalásokból az elektronikus sajtó idéz: ez a helyzet például Nagy-Britannia esetében (<https://tinyurl.com/mrr9bdm7>). A francia, kelet-timori, német, spanyol és sierra leonei delegátus panelbeli felszólalásának szövege elérhető: <https://tinyurl.com/466fsuec>

Az imént egy lábjegyzetben idézett angol szöveg az én fordításomban így hangzik:

„5. Ha a Bíróság joghatóságának olyan Állam általi elfogadása szükséges a 4. bekezdés értelmében, amely a jelen Statútumban nem Részes Állam, az adott Állam a hivatalvezetőhöz benyújtott nyilatkozattal elfogadhatja az agresszió bűncselekménye tekintetében a Bíróság joghatóságát, összhangban a 12. cikk 3. bekezdésével.”

Ez, mint jogi megoldás korrekt, de két kérdés szükségképpen felmerül: (1) Minek alapján állapítja meg a Nemzetközi Büntetőbíróság, hogy szükséges-e az ő joghatóságának az elfogadása a nem részes állam által? Értelemszerűen a Római Statútum és e módosítások szövege és a bírói joggyakorlat alapján, de mint láttuk, éppen ez – ti. a szükségesség – az az elem, amit az agresszió áldozata és elkövetője aligha fog egyformán értékelni. Kérdés az is, hogy a nem részes államok tekintetében kialakult joggyakorlat⁷⁹ elegendő fogódzót ad-e ehhez? (2) Mi van akkor, pontosabban eljárhat-e a Nemzetközi Büntetőbíróság, ha *szükséges* az alávétés, de éppen az ilyen, *facultas alternativa* gyakorlására jogosult állam nem nyújtott be ilyen joghatósági elismerő nyilatkozatot?

Utóbbi kérdésre megítélésem szerint a benyújtott javaslat rendelkezéseit figyelembe véve logikailag csak egy korrekt válasz adható, jelesül a *Nem*.

Mivel aligha tűnik valószínűnek, hogy egy agressziót elkövető nem részes állam megtenné a joghatóságot elfogadó nyilatkozatot, hol lesz itt ténylegesen előrelépés és a joghatóság tényleges és hatékony gyakorlása? Valószínűleg csak abban az esetben képzelhető el reálisan az alávétés a nem részes állam részéről, ha az agresszió elkövetéséért felelős személy immár csak *volt* államfő, *volt* kormányfő, *volt* katonai főparancsnok, akinek közjogi, vagy vezérkari pozíciója alkotmányos, vagy alkotmányellenes módon, de immár megszűnt. Az ilyen személyt persze otthon is felelősségre lehetne vonni, de – játszunk el a gondolattal – ilyen vagy olyan okból az új rezsim mégis úgy döntött, inkább átengedi az illetőt a Nemzetközi Büntetőbíróságnak.

De kérdés, hogy nem vágyálmokban gondolkodunk-e ilyenkor?

6. Zárszó gyanánt

Tagadhatatlanul van tehát egy jogilag igen bonyolulttá vált helyzet (ti. a szerződés módosításának a módosítása, éspedig úgy, hogy az agressziós joghatóságot elfogadó államok száma nemhogy ne csökkenjen, hanem jelentősen növekedjen, s közben lehetőleg a Római Statútum részes államainak a száma is emelkedjen), és ez a bonyolultság, vagy éppen túlbonyolítottág összefügg részben azzal, hogy az ICC szerződési és szervezeti rendszerében, a jogalkotásban és a joggyakorlatban a nemzeti büntetőjogászok, a nem-

⁷⁹ Ez mindenekelőtt az ún. Rohingya helyzet kapcsán meghozott döntést jelenti. (Decision on the “Prosecution’s Request for a Ruling on Jurisdiction under Article 19(3) of the Statute”, ICC-RoC46(3)-01/18-37 06-09-2018, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2018_04203.PDF Ld. erről röviden: Kovács (2022) i. m. 68–71.

zetközi büntetőjogászok, az elméleti nemzetközi jogászok és a diplomaták nézőpontjainak és szóhasználatának az összeegyeztetése nem könnyű, és az eddigi megoldások a nemzetközi közjog bevett szabályaitól eltéréseket mutattak.

Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy az alapvető probléma az állami akarat változásaihoz és az ICC létrehozását segítő 1998-as kegyelmi pillanat elmúlásához kötődik. A jelenlegi világpolitikai konstelláció és a nemzetközi jogot az állami érdeket csak akadályozó tényezőnek tekintő, ún. ‘szuverenista’ felfogás érvényesítésére való törekvés további nehézségeket támaszt.

A 2025. júliusi értekezlet döntése a halasztásról – megítélésem szerint – önmagában nem tragédia, és az bizonyos, hogy realisabb cél annak a kitűzése, hogy a jelenleginél jóval több részese legyen a kampaljai kiegészítésnek, mint annak az erőltetése, hogy bárhol, bármely állam által elkövetett agresszió esetében a Nemzetközi Büntetőbíróság eljárhasson a felelősökkel szemben, miközben tudjuk, hogy az ICC ezt az államok támogatása nélkül nem tudja megvalósítani, és főleg nem „bármely állam” agresszió bűncselekményével gyanúsítható vezetőivel szemben.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy megfelelő szakértői munka ne folytathatna az agresszióval összefüggő anyagi és eljárásjogi kérdések tisztázása érdekében, de nem téveszthetjük szem elől, hogy a döntéseket úgyis az államok kormányai hozzák meg. Többet ér egy hatályban levő, mégoly problematikus nemzetközi szerződés, mint egy íróasztalfiókban maradó, ám alig, vagy egyáltalán nem aláírt, nem ratifikált doktrinális mestermű.

Melléklet

(1) Az ENSZ Közgyűlés 3314 (XXIX) sz. határozata az agresszió meghatározásáról (1974)⁸⁰

1. cikk

Agresszió: fegyveres erő alkalmazása valamely állam részéről egy másik állam szuverenitása, területi épsége vagy politikai függetlensége ellen, vagy az ENSZ Alapokmányával összeegyeztethetetlen bármely más módon, ahogy azt ez a meghatározás kifejti. [...]

2. cikk

Fegyveres erőnek, az Alapokmány megsértésével, elsőként való alkalmazása valamely állam részéről, első megítélésre, agressziós cselekmény bizonyítékának tekintendő, bár a Biztonsági Tanács, az Alapokmánnyal összhangban, juthat arra a következtetésre, hogy más, vonatkozó körülmények fényében, beleértve aényt, hogy a szóban forgó cselekmények vagy következményeik nem eléggé súlyosak, nem indokol olyan döntést, hogy agressziós cselekményt követtek el.

3. cikk

A következő cselekmények bármelyike, tekintet nélkül arra, hogy történt-e hadüzenet, agresszióknak minősül a második cikk rendelkezéseivel függően, és azokkal összhangban:

- a) egy állam fegyveres erői által végrehajtott invázió vagy támadás egy másik állam területe ellen, vagy bármilyen, akár ideiglenes, katonai megszállás, amely ilyen invázió vagy támadás eredménye, vagy egy másik állam területének, illetve annak egy részének, erő alkalmazásával történő bármilyen anektálása;
- b) egy másik állam területének bombázása egy állam fegyveres erői által, vagy bármiféle fegyvert használata egy állam által, egy másik állam területe ellen;
- c) egy állam kikötőinek vagy partjainak blokádja egy másik állam fegyveres erői által;
- d) egy másik állam szárazföldi, tengeri vagy légierőinek, tengeri és légi flottájának megtámadása egy állam fegyveres erői által;
- e) egy állam fegyveres erőinek, melyek egy másik állam területén tartózkodnak a fogadó állammal történt megegyezés alapján, az egyezményben foglalt feltételek

⁸⁰ (A magyar fordítást a SZTE ÁJTK egyik tanszégétől (https://juris.u-szeged.hu/download.php?docID=94211) vettem, amelynek szerzői, mint maguk hangsúlyozzák (ld. 43. o.), jelentősen támaszkodtak az alábbi műre: Posta I. – Dunay P. – Kardos G. – Nagy B. (szerk.): *Nemzetközi jogi dokumentumgyűjtemény*. Budapest, 1984.

megszegésével történő felhasználása, vagy az egyezmény lejártá után, azok további jelenléte az illető területen;

- f) egy állam cselekménye, mellyel megengedi, hogy területét, amelyet egy másik állam rendelkezésére bocsátott, a másik állam agressziós cselekmény elkövetésére használja egy harmadik állam ellen;
- g) fegyveres bandák, csoportok, önkéntesek vagy zsoldosok küldése egy állam által vagy nevében, fegyveres cselekmények végrehajtására egy másik állam ellen, melyek olyan súlyosak, hogy kimerítik a fent felsorolt cselekményeket, vagy az állam komoly részvétele ebben. [...]

(2) A Római Statútum – a tanulmányban hivatkozott – cikkeinek magyar szövege⁸¹

(Az agresszióval összefüggő kampalrai kiegészítések kurzívval szedve.)

5. cikk A Bíróság joghatósága alá tartozó bűncselekmények

1. A Bíróság joghatósága a nemzetközi közösség egészét érintő legsúlyosabb bűncselekményekre korlátozódik. A Bíróság joghatósága a jelen Statútum szerint a következő bűncselekményekre terjed ki:

- (a) a népirtás;
- (b) az emberiesség elleni bűncselekmények;
- (c) a háborús bűncselekmények;
- (d) az agresszió.

2. A Bíróság joghatóságát az agresszió tekintetében akkor gyakorolja, ha a 121. és 123. cikkeknél megfelelően elfogadásra került az a rendelkezés, amely meghatározza az agresszió fogalmát és azokat a feltételeket, amelyek megléte esetén a Bíróság ítélkezhet a bűncselekmény ügyében. Ennek a rendelkezésnek az Egyesült Nemzetek Alapokmányának megfelelő rendelkezéseivel összhangban kell állnia.”

8 bis cikk Agresszió bűncselekménye,

A Statútum célját illetően az „agressziós bűncselekmény” egy olyan agressziós aktusnak, amely jellegét, súlyát vagy méreteit illetően az Egyesült Nemzetek Alapokmányá-

⁸¹ A Római Statútum vonatkozó cikkeinek magyar fordítását a Római Statútumot kihirdetésre 2016-ban beterjesztő törvényjavaslatához (T/10722. sz. törvényjavaslat a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútumának és a Statútum 8. cikkére vonatkozó kampalrai módosításának kihirdetéséről, Trócsányi-javaslat, <https://www.parlament.hu/irom40/10722/10722.pdf>) csatolt magyar fordításból idézem. Azon cikkeket esetében, amelyek nem szerepeltek a törvényjavaslatban – ezek éppen az agresszió definícióját, és az ICC anyagi és eljárási szabályait tartalmazó kampalrai kiegészítésekben találhatóak –, amelyekhez a magyar kormány nem csatlakozott, a kurzívált részekben saját fordítást adok.

nak nyilvánvaló megsértését valósítja meg, egy olyan személy általi tervezését, előkészítését, kezdeményezését vagy végrehajtását jelenti, aki valamely állam politikai vagy katonai tevékenysége felett tényleges ellenőrzést vagy irányítást gyakorol.

Az 1. paragrafust illetően az „agressziós aktus” fegyveres erő alkalmazása valamely állam részéről egy másik állam szuverenitása, területi épsége vagy politikai függetlensége ellen, vagy az ENSZ Alapokmányával összeegyeztethetetlen bármely más módon. Összhangban az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 3314 (XXIX) sz. határozatával, a következő cselekmények bármelyike, tekintet nélkül arra, hogy történt-e hadüzenet, agresszióknak minősül:

- (a) [...];
- (b) [...];
- (b) [...];
- (d) [...];
- (e) [...];
- (f) [...];
- (g) [...].

[A szó szerinti azonosság miatt az a-tól g-ig tartó felsorolás magyar szövegét illetően lásd a fentebb idézett magyar fordítását a 3314 (XXIX) sz. közgyűlési határozatnak.]

12. cikk A joghatóság gyakorlásának előfeltételei

1. Az az Állam, amelyik a jelen Statútum Részesévé válik, egyúttal elfogadja a Bíróság joghatóságát az 5. cikkben írt bűncselekmények tekintetében.

2. A 13. cikk (a) vagy (c) pontja szerinti esetekben a Bíróság akkor gyakorolhatja joghatóságát, ha a következő Államok közül egy vagy több Részes a jelen Statútumnak, vagy elfogadta a Bíróság joghatóságát a 3. bekezdésnek megfelelően:

- (a) Az az Állam, amelynek a területén a kérdéses cselekmény történt, vagy ha a bűncselekményt hajó vagy légi jármű fedélzetén követték el, a hajó lobogója vagy a légi jármű lajstromozása szerinti Állam;
- (b) Az az Állam, amelynek a bűncselekmény elkövetésével vádolt személy az állampolgára.

3. Ha Bíróság joghatóságának olyan Állam általi elfogadása szükséges a 2. bekezdés szerinti célból, amely a jelen Statútumban nem Részes Állam, az adott Állam a hivatalvezetőhöz benyújtott nyilatkozattal elfogadhatja az adott bűncselekmény tekintetében a Bíróság joghatóságát. Az elfogadó Állam késedelem és kivétel nélkül a IX. Fejezetben meghatározottak szerint együttműködik a Bírósággal.

13. cikk A joghatóság gyakorlása

A Bíróság joghatóságát egy, az 5. cikkben meghatározott bűncselekmény tekintetében a jelen Statútum rendelkezései szerint akkor gyakorolhatja, ha:

- (a) a Részes Állam a 14. cikknek megfelelően a főügyész elé utalja azt az esetet, amellyel kapcsolatban feltehető, hogy egy vagy több ilyen bűncselekményt elkövettek;
- (b) a Biztonsági Tanács az Egyesült Nemzetek Alapokmánya VII. Fejezetének megfelelően eljárva a főügyész elé utalja azt az esetet, amellyel kapcsolatban feltehető, hogy egy vagy több ilyen bűncselekményt elkövettek;
- (c) a főügyész indított nyomozást ilyen bűncselekmény miatt a 15. cikk értelmében.

15 bis cikk Az agresszió bűncselekménye feletti joghatóság gyakorlása (Állami felterjesztés, proprio motu)

1. A Bíróság az agresszió bűncselekménye feletti joghatóságot a 13. cikk (a) és (c) paragrafusainak megfelelően, a jelen cikk rendelkezéseit figyelembe véve gyakorolja.
2. A Bíróság joghatóságot csak olyan agressziós bűncselekmények tekintetében gyakorolhat, amelyeket egy évvel azután követtek el, hogy a kiegészítéseket harminc Részes Állam megerősítette vagy elfogadta.
3. A Bíróság az agresszió bűncselekménye feletti joghatóságot a jelen cikk rendelkezéseit figyelembe véve gyakorolja, feltéve, hogy 2017. január 1. után a Részes Államok ugyanolyan többséggel, mint amely a Statútum kiegészítéséhez szükséges, elfogadják egy erről szóló döntést.
4. A Bíróság, összhangban a 12. cikkel, joghatóságot gyakorol az agresszió bűncselekménye felett, egy Részes Állam által elkövetett agressziós aktus tekintetében, kivéve, ha ez a Részes Állam előzetesen kijelentette a Jegyzőhöz intézett nyilatkozatában, hogy nem fogadja el az ilyen joghatóságot. Egy ilyen nyilatkozat bármikor visszavonható, és a Részes Államnak három éven belül meg is kell fontolnia.
5. Olyan állam tekintetében, aki nem részese a jelen Statútumnak, a Bíróság nem gyakorolhatja joghatóságát az agresszió bűncselekménye tekintetében, ha azt ezen állam polgárai vagy ha az ő területén követték el.
6. Ha a Főügyész megállapítja, hogy a nyomozás megindítása megalapozott, mindekelőtt meg kell győződnie arról, hogy a Biztonsági Tanács döntött-e arról, hogy az érintett állam agressziós aktust hajtott végre. A Főügyész az Egyesült Nemzetek Főtitkárát tájékoztatja a Bíróság elé került helyzetről, csatolva az azt alátámasztó anyagokat és információkat.
7. Ha a Biztonsági Tanács döntött, a Főügyész az agresszió bűncselekménye tekintetében nyomozást végezhet.
8. Amennyiben a tájékoztatás napjától számított hat hónapon belül ilyen döntés nem született, a Főügyész az agresszió bűncselekménye tekintetében nyomozást végezhet, feltéve, hogy a Tárgyalás-előkészítő Ügyosztály engedélyezte a nyomozás megkezdését az agresszió bűncselekménye tekintetében, összhangban a 15. cikkben foglalt eljárással, és a Biztonsági Tanács sem döntött a 16. cikk szerint másként.
9. Az agressziós aktus megállapítása a Bíróságon kívüli szerv által nem befolyásolja a Bíróságnak a jelen Statútum szerinti saját megállapításait. [...]

15. ter cikk *Az agresszió bűncselekménye feletti joghatóság gyakorlása (Biztonsági Tanács általi felterjesztés)*

1. A Bíróság az agresszió bűncselekménye feletti joghatóságot a 13. cikk (b) paragrafusának megfelelően, a jelen cikk rendelkezéseit figyelembe véve gyakorolja.

2. A Bíróság joghatóságot csak olyan agressziós bűncselekmények tekintetében gyakorolhat, amelyeket egy évvel azután követtek el, hogy a kiegészítéseket harminc Részes Állam megerősítette vagy elfogadta.

3. A Bíróság az agresszió bűncselekménye feletti joghatóságot a jelen cikk rendelkezéseit figyelembe véve gyakorolja, feltéve, hogy 2017. január 1. után a Részes Államok ugyanolyan többséggel, mint amely a Statútum kiegészítéséhez szükséges, elfogadnak egy erről szóló döntést.

4. Az agressziós aktus megállapítása a Bíróságon kívüli szerv által nem befolyásolja a Bíróságnak a jelen Statútum szerinti saját megállapításait.

21. cikk Alkalmazandó jog

1. A Bíróság a következőket alkalmazza:

- (a) Elsősorban a jelen Statútumot, a Bűncselekmények Tényállási Elemeit, továbbá az Eljárási és Bizonyítási Szabályokat;
- (b) Másodsorban, adott esetben, az ügyben alkalmazandó egyezményeket és a nemzetközi jog alapelveit és szabályait, ideértve a nemzetközi jognak a fegyveres konfliktusokra vonatkozó, általánosan elismert alapelveit;
- (c) Ha az előbbiek nem lehetségesek, a Bíróság által a világ jogrendszereinek nemzeti szabályaiból levezetett általános jogelveket, ideértve, adott esetben, azoknak az Államoknak a nemzeti jogát, amelyek egyébként általában joghatósággal rendelkeznének a bűncselekmény tekintetében, ha ezek a jogelvek nem ellentétesek a jelen Statútummal, a nemzetközi joggal, továbbá a nemzetközileg elismert normákkal és követelményekkel.

2. A jogi alapelveket és más szabályokat a Bíróság úgy alkalmazhatja, ahogyan azokat korábbi döntéseiben értelmezte.

3. A jog jelen cikknek megfelelő alkalmazásának és értelmezésének összhangban kell állnia a nemzetközileg elismert emberi jogokkal, és nem lehet hátrányosan megkülönböztető a nemek 7. cikk 3. bekezdésében meghatározott szempontja, életkor, faj, bőrszín, nyelv, vallás vagy vallásos meggyőződés, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti, etnikai vagy társadalmi származás, vagyon, születés vagy egyéb helyzet szerint.

25. cikk Az egyén büntetőjogi felelőssége

1. A Bíróság a jelen Statútum szerint természetes személyek fölött rendelkezik joghatósággal.

2. Aki a Bíróság joghatósága alá tartozó bűncselekményt követ el, egyénileg felelős és a jelen Statútum szerint büntetendő.

3. A jelen Statútum értelmében személyes büntetőjogi felelősséggel tartozik a Bíróság joghatósága alá tartozó bűncselekmény miatt és büntethető az, aki:

- (a) Ilyen bűncselekményt követ el akár egyedül, akár mással együtt, vagy másik személy útján, tekintet nélkül arra, hogy a másik személy büntethető-e;
- (b) Utasít, felbújt, vagy ösztönöz ilyen bűncselekmény elkövetésére, és a bűncselekmény elkövetése vagy kísérlete megvalósul;
- (c) A bűncselekmény elkövetéséhez, megkönnyítéséhez segítséget, támogatást nyújt, vagy bármilyen más formában segíti az elkövetést, illetőleg az elkövetés kísérletét, ideértve az elkövetéshez szükséges eszközök biztosítását;
- (d) Bármilyen más módon hozzájárul ahhoz, hogy ilyen bűncselekményt egy közös cél érdekében tevékenykedő csoporthoz tartozó személyek elkövessenek, vagy azt megkíséreljék. Ilyenkor a hozzájárulásnak szándékosnak kell lennie, és:
  - (i) A csoport bűnöző tevékenysége vagy célja elősegítésének szándékával kell történnie, ha az adott tevékenység vagy cél magában foglalja a Bíróság joghatósága alá tartozó bűncselekmény elkövetését;
  - (ii) Annak ismeretében kell történnie, hogy a csoport ilyen bűncselekményt szándékozik elkövetni.

3 bis Az agresszió bűncselekménye tekintetében, a jelen cikk csak azokra a személyekre vonatkozik, akik valamely állam politikai vagy katonai tevékenysége felett tényleges ellenőrzést vagy irányítást gyakorolnak.

27. cikk A hivatalos minőség figyelmen kívül hagyása a büntetőjogi felelősség szempontjából

1. A jelen Statútum a hivatalos minőségre való tekintet nélkül egyaránt vonatkozik minden személyre. Semmilyen körülmények között sem mentesíti az adott személyt a jelen Statútum szerinti büntetőjogi felelősség alól különösen az állam- vagy kormányfői tisztséggel, kormány- vagy parlamenti tagsággal, választott képviselői vagy kormányhivatalnoki tisztséggel járó hivatalos minőség, és mint olyan, nem indokolja a büntetés mérséklését.

2. A nemzeti vagy a nemzetközi szabályok szerint a hivatalos minőséggel járó mentességek vagy különleges eljárási szabályok nem akadályozzák a Bíróságot az adott személy fölött joghatóságának gyakorlásában.

75. cikk A sértetteknek nyújtandó jóvátétel

1. A Bíróság meghatározza a sértetteknek vagy rájuk nézve nyújtandó jóvátétel formáira, például a helyreállításra, kártérítésre és a rehabilitációra vonatkozó alapelveket. Ezek alapján a Bíróság határozatában kérelemre vagy kivételes körülmények fennállása esetén hivatalból meghatározhatja a sértetteknek vagy a velük kapcsolatban okozott kár, veszteség és sérelem nagyságát és mértékét, és meghatározza azon alapelveket, amelyek szerint eljár.

2. A Bíróság határozatában az elítélttel szemben közvetlenül elrendelheti a sértetteknek vagy a sértettek tekintetével nyújtandó megfelelő jóvátételt, ideértve a helyreállítást, a kártérítést és a rehabilitációt. Ha szükséges, a Bíróság elrendelheti a jóvátételnek a 79. cikk szerinti Jóvátételi Alapon keresztül történő kifizetését. [...]

79. cikk A Jóvátételi Alap

1. A Jóvátételi Alapot a Részes Államok Közgyűlésének határozata hozza létre a Bíróság joghatósága alá tartozó bűncselekmények sértettjei és családjaik számára.
2. A Bíróság elrendelheti a pénzbüntetés és az elkobzás révén befolyt pénz átutalását és más vagyontárgy átadását a Jóvátétel Alapnak.
3. A Jóvátételi Alapot a Részes Államok Közgyűlése által meghatározott alapelvek szerint kell kezelni.

87. cikk Együttműködési megkeresés: általános rendelkezések [...]

7. Ha a Részes Állam a jelen Statútum rendelkezéseivel ellentétben nem tesz eleget a Bíróság együttműködés iránti megkeresésének, és ezzel akadályozza a Bíróságot a jelen Statútumban meghatározott feladatai és hatásköre gyakorlásában, a Bíróság megállapíthatja ezt, és az ügyet a Részes Államok Közgyűlése elé terjesztheti, illetve, ha Biztonsági Tanács utalta az ügyet a Bíróság elé, a Biztonsági Tanács elé utalhatja az ügyet.

98. cikk A mentességről való lemondással és az átadáshoz való hozzájárulással kapcsolatos együttműködés

1. A Bíróság nem terjeszthet elő olyan átadás vagy jogsegély iránti kérelmet, amely a Megkeresett Államot olyan cselekményekre kényszerítené, amelyek ellentétesek lennének nemzetközi jogi kötelezettségeivel az államok mentessége, vagy egy harmadik államhoz tartozó személy diplomáciai mentessége, illetve egy harmadik állam tulajdona tekintetében, kivéve, ha a Bíróság előzetesen megszerzi a harmadik Állam együttműködését a mentességről való lemondáshoz.
2. A Bíróság nem terjeszthet elő olyan átadás iránti megkeresést, amely a Megkeresett Államot arra kényszerítené, hogy olyan nemzetközi szerződéses kötelezettségével ellentétesen cselekedjen, amely szerint a küldő Állam hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy az adott Államhoz tartozó személyt átadhassa a Bíróságnak, kivéve, ha a Bíróság előzetesen megszerzi a küldő Állam együttműködését az átadáshoz szükséges hozzájáruláshoz.

112. cikk A Résztes Államok Közgyűlése

[...]

4. A Közgyűlés szükség szerint kiegészítő szerveket is létrehozhat, ideértve egy független felülvizsgálati mechanizmust a Bíróság működésének ellenőrzésére, értékelésére és vizsgálatára, a hatékonyság és gazdaságosság javítása érdekében.

121. cikk Módosítások

1. A jelen Statútum hatálybalépésétől számított hét év elteltével bármely Résztes Állam javasolhatja annak módosítását. A javasolt módosítások szövegét az Egyesült Nemzetek Főtitkárának kell benyújtani, aki azt haladéktalanul megküldi a Résztes Államoknak.

2. Legkorábban az értesítéstől számított három hónap elteltével, a Résztes Államok soron következő Közgyűlése a jelenlévők és szavazók többségével határoz a javaslat megvitatásáról. A Közgyűlés a javaslattal foglalkozhat közvetlenül, vagy ha a kérdés indokolja, Felülvizsgálati Konferenciát hívhat össze.

3. A Résztes Államok Közgyűlésének ülésén vagy a Felülvizsgálati Konferencián a módosítás elfogadásához, ha nem sikerül konszenzust elérni, a Résztes Államok kétharmados szavazattöbbsége szükséges.

4. Az 5. bekezdés kivételével, a javaslat minden Résztes Állam tekintetében egy évvel azután lép hatályba, amikor hétnyolcaduk a megerősítő vagy elfogadó okiratát az Egyesült Nemzetek Főtitkáránál letétbe helyezte.

5. A jelen Statútum 5., 6., 7. és 8. cikkének módosítása a módosítást elfogadó Résztes Államokra nézve egy évvel a megerősítő vagy elfogadó okirat letétbehelyezése után lép hatályba. A módosításhoz hozzá nem járuló Résztes Állam tekintetében a Bíróság nem gyakorolhatja joghatóságát a módosítással érintett bűncselekmény tekintetében, ha azt az adott Résztes Állam állampolgárai, vagy annak területén követték el.

[...]

123. cikk A Statútum felülvizsgálata

1. A jelen Statútum hatálybalépése után hét évvel az Egyesült Nemzetek Főtitkára Felülvizsgálati Konferenciát hív össze a jelen Statútum módosításainak megvitatása céljából. A felülvizsgálat kiterjedhet, többek között, de nem kizárólagosan, az 5. cikkben szabályozott bűncselekményekre. A Konferencia azonos feltételekkel nyitva áll a Résztes Államok Közgyűlésének valamennyi résztvevője előtt.

2. A későbbiekben bármikor, és az 1. bekezdésben meghatározott célból, Résztes Állam kérésére az Egyesült Nemzetek Főtitkára a Résztes Államok többségének jóváhagyása mellett összehívja a Felülvizsgálati Konferenciát.

3. A 121. cikk 3–7. bekezdéseinek rendelkezéseit kell alkalmazni a Felülvizsgálati Konferencia által megvitatott, a jelen Statútum bármely módosításának elfogadására és hatálybalépésére.

125. cikk Aláírás, megerősítés, elfogadás, jóváhagyás és csatlakozás

1. A jelen Statútum 1998. július 17-én nyílik meg aláírásra minden Állam részére Rómában, az Egyesült Nemzetek Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezetének Székhelyén. Ezután 1998. október 17-éig aláírásra nyitva áll Rómában, Olaszország Külügyminisztériumában. Ezután a Statútum New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Székhelyén áll nyitva aláírásra 2000. december 31-éig.
2. Az aláíró Államok a jelen Statútumot megerősítik, elfogadják vagy jóváhagyják. A megerősítésről, az elfogadásról vagy a jóváhagyásról szóló okiratokat az Egyesült Nemzetek Főtitkáránál kell letétbe helyezni.
3. A jelen Statútum minden Állam számára csatlakozásra nyitva áll. A csatlakozási okiratokat az Egyesült Nemzetek Főtitkáránál helyezik letétbe.